

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Притули Олесі Арсенівни

«Соціально-психологічні характеристики ціннісно-мотиваційної сфери кризис-менеджерів», представлену до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи

Дисертаційна робота О.А. Притули присвячена актуальній, але недостатньо дослідженій проблемі – вивченню психологічного змісту ціннісно-мотиваційної сфери кризис-менеджерів. Професія кризис-менеджерів передбачає наявність точних і алгоритмізованих уявлень про кінцевий результат праці. Тому, необхідною умовою досягнення мети професійної діяльності є наявність знань у різних галузях: технічній, психологічній, педагогічній, соціальній тощо.

Особливий інтерес для психології представляють особистісні та професійні якості менеджера, які забезпечують ефективність його діяльності. Специфіка роботи кризис-менеджерів пов'язана з тим, що цей тип менеджменту визначається спеціальною підготовкою (зміст і структура знань), умовами роботи (передкризовий стан, кризова ситуація, етап ліквідації наслідків кризи) та особливостями системи управління (мета, стимули, організація, контроль індивідуальними якостями людини), тощо. Можна сказати, що саме кризис-менеджери стоять біля витоків відродження вітчизняної економіки. Їх досвід антикризової діяльності важливий не тільки на рівні управління окремими підприємствами, але й на рівні моделювання навчання та підготовки кваліфікованих кризис-менеджерів, здатних працювати у кризових ситуаціях. Отже, актуальність теми дисертаційної роботи Притули О.А. не викликає сумнівів.

У контексті підготовки кандидатської дисертації були поставлені і реалізовані завдання щодо аналізу підходів до вивчення проблеми психологічних засад професійної діяльності кризис-менеджерів; розробки

моделі розвитку ціннісно-мотиваційних показників діяльності кризис-менеджерів; дослідження впливу ролі професійних компетенцій на процес формування та розвитку ціннісно-мотиваційної сфери кризис-менеджерів; розробки та апробації програми розвитку професійної рефлексії як засобу попередження появи професійних деформацій ціннісно-мотиваційної сфери кризис-менеджерів.

Вивчення тексту дисертації, автореферату та публікацій автора за темою дисертації дозволяє зробити висновок, що робота, яка представлена на розгляд, має наукову новизну, теоретичну цінність й вагоме практичне значення.

Дисертанткою виявлено, що баланс ціннісно-мотиваційної сфери особистості відображає рівень успішності професійної діяльності кризис-менеджерів. Показником дисбалансу у ціннісно-мотиваційній сфері особистості є наявність професійних деформацій; розроблено динамічну модель формування та розвитку ціннісно-мотиваційної сфери кризис-менеджерів організацій. Основу цієї моделі становить розуміння динамічної залежності ціннісно-мотиваційної сфери розвитку кризис-менеджерів від етапу розвитку організації, у якій вони працюють. Вказаними етапами є: а) етап стартапу або початковий етап (становленням компанії та формуванням системи менеджменту); б) етап стабільного розвитку характеризується тривалим існуванням компанії на ринку; в) етап лідерства чи завоювання ринку, на якому менеджер є обов'язковою штатною одиницею; доведено, що наявність дисбалансу у ціннісно-мотиваційній сфері особистості кризис-менеджерів виражається у зниженні успішності професійної діяльності та низькому рівні або відсутності професійних компетенцій, взагалі. Це надає підстави для висновку, що дисертаційна робота О.А. Притули має наукову новизну.

Варто відзначити наявність широкого психологічного та міжнаукового прикладного значення роботи Притули О.А. Так, практичне значення дослідження визначається можливістю використання

розробленого методичного інструментарію у процесі відбору кандидатів на посаду кризис-менеджерів, а також – метою оптимізації успішності професійній діяльності.

Сприяння усвідомленню внутрішніх та зовнішніх мотивів діяльності у системі формування ціннісно-мотиваційної сфери кризис-менеджерів для попередження професійних деформацій й економії трудових, професійних та фінансових ресурсів тої чи іншої компанії.

Логічна побудова структури дисертації відповідає визначеним завданням і надає можливість адекватно забезпечити їх розв'язання у трьох розділах дисертації.

Так, у першому розділі представлено теоретико-методологічний аналіз підходів до вивчення проблем ціннісно-мотиваційної сфери професійної діяльності кризис-менеджерів. Авторка не лише наводить, але й критично переосмислює науковий доробок відомих вчених, формулює відповідне авторське ставлення до минулих і сучасних досліджень. Результати аналізу наукових даних надали змогу дисертантці розробити динамічну модель розвитку ціннісно-мотиваційних показників діяльності кризис-менеджерів, основу якої становить розуміння динамічної залежності ціннісно-мотиваційної сфери розвитку кризис-менеджерів від етапу розвитку організації у якій він працює. Вказаними етапами є: а) етап стартапу або початковий етап (становленням компанії та формуванням системи менеджменту). На цьому етапі роль кризис-менеджерів спонтанно виконує один із працівників; б) етап стабільного розвитку характеризується тривалим існуванням компанії на ринку. Кризис-менеджер тут виконує професійні обов'язки на декількох підприємствах одночасно; в) етап лідерства чи завоювання ринку на якому менеджер являється обов'язковою штатною одиницею; доведенні того факту, що наявність дисбалансу у ціннісно-мотиваційній сфері особистості кризис-менеджерів виражається у зниженні успішності професійної діяльності та низькому рівні або відсутності професійних компетенцій, взагалі.

Дисертантка переконливо обґрунтовує усі складові елементи методологічного та методичного апарату. Обрані методи дослідження є адекватними змісту роботи. Звертає увагу чіткість організації та структура емпіричного дослідження: виокремлення і зміст кожного з етапів.

Не менш змістовно представлено другий розділ присвячений обґрунтуванню принципів організації емпіричного дослідження. Також у цьому розділі подано опис методичного апарату, конкретизовано форми проведення експериментальної частини дослідження й здійснено аналіз отриманих результатів. Аналіз результатів здійснюється дисертанткою багатопланово, у декількох ракурсах, у відповідності з етапами експериментального дослідження.

За результатами констатувального дослідження статистично підтверджено ефективність розробленої після проведення теоретичного дослідження динамічної моделі розвитку ціннісно-мотиваційних показників розвитку кризис-менеджерів; доведено вірність поставленої дисертанткою гіпотези. Так, дійсно, професійні компетенції є визначальними чинниками для процесу формування та розвитку ціннісно-мотиваційної сфери успішного кризис-менеджерів. Чим вищим є рівень розвитку професійних компетенцій, тим, відповідно, вищим є баланс у ціннісно-мотиваційної сфери кризис-менеджерів. Варто відзначити, що у процесі констатувального дослідження встановлено наявність позитивного кореляційного взаємозв'язку між професійними компетенціями і ціннісно-мотиваційною сферою функціонування кризис-менеджерів.

Важливим для практичної значущості роботи є третій розділ дисертації «Розвиток професійної рефлексії як засіб збереження конструктивної ціннісно-мотиваційної сфери кризис-менеджерів», в якому представлено структуру, зміст, принципи організації формувального експерименту, результати дослідження, їх інтерпретацію та висновки. Формувальний експеримент у повному обсязі реалізував мету цього етапу дисертаційного дослідження у вигляді розвитку професійної рефлексії як засобу

збереження конструктивної динаміки ціннісно-мотиваційної сфери кризис-менеджерів. Впроваджені формувальні заходи виявилися ефективними.

О.А. Притулою доведено, що чим вищим є рівень розвитку професійної та ціннісно-мотиваційної сфери взагалі й розвитку самого кризис-менеджера, зокрема, тим, вищим є рівень розвитку його компетенцій; процес розвитку професійної рефлексії як засобу збереження конструктивної ціннісно-мотиваційної сфери кризис-менеджерів є доступною категорією у сенсі організації професійної діяльності зокрема та подальшої успішної професіоналізації в цілому; показником деструктивного розвитку спеціаліста є наявність професійних деформацій.

У висновках зроблено підсумок проведеного дослідження. Основні положення й висновки дисертації Олесі Арсенівни Притули належним чином апробовано, а 12 публікацій уповні репрезентують основні результати дисертаційного дослідження. Автореферат також адекватно відображає основні здобутки дисертантки.

Проте, на тлі беззаперечної цінності та значимих позитивних характеристик даної дисертаційної роботи ми вважаємо необхідним висловити деякі критичні зауваження.

1. Дуже цікавою є розроблена дисертанткою динамічна модель розвитку ціннісно-мотиваційних показників діяльності кризис-менеджерів, але з тексту дисертації залишається незрозумілим, як на це впливає етап розвитку організації, у якій він працює.

2. Дещо побіжно в роботі описано взаємозв'язки між соціально-психологічними характеристиками кризис-менеджерів та їх ціннісно-мотиваційною сферою функціонування особистості, а також між показниками цінностей та доступності та професійними компетенціями кризис-менеджерів. Презентація отриманих емпіричних результатів значно виграє б, якби дослідниця порівняла їх з аналогічними даними, отриманими іншими дослідниками в інших дослідницьких ситуаціях.

3. У роботі замало зачіпаються питання, пов'язані з походженням механізму розвитку рефлексії. Це важливий аспект, який, в свою чергу, визначає й збереження конструктивної ціннісно-мотиваційної сфери кризис-менеджерів. Цьому аспекту слід було приділити більше уваги і розглянути його докладніше, можливо спираючись на деякі наукові концепції.

4. З тексту дисертації не є зрозумілим як авторка виокремлює критерії балансу/дисбалансу у мотиваційно-особистісній та мотиваційно-професійній сферах функціонування кризис-менеджерів.

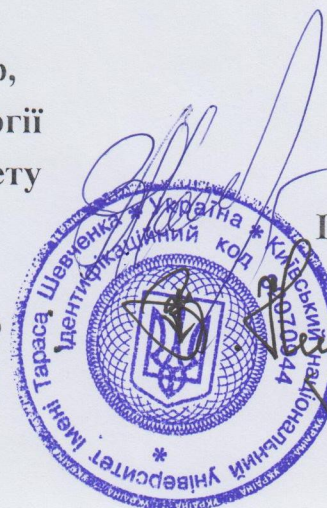
Втім, наявні в роботі недоліки принципово не знижують якості дисертаційного дослідження, яке є актуальним, завершеним самостійним науковим дослідженням. Зміст автореферату та публікацій ідентичний змісту основних положень дисертації. Дисертаційне дослідження відповідає паспорту спеціальності 19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи.

Усе викладене вище дає підстави для висновку про те, що дисертаційне дослідження Притули О. А. «Соціально-психологічні характеристики ціннісно-мотиваційної сфери кризис-менеджерів» відповідає вимогам п. 9, п. 11, п. 12, п. 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 року № 567, а її авторка, Притула Олеся Арсенівна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи.

Офіційний опонент:

доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри загальної психології
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Відомо засвідчую

I. В. Ващенко

Н.В. Кафайчук
17.12.2015